

İkinji Fatih

Category: Kitapcy,Taryhy makalalar
написано kitapcy | 23 января, 2025
İkinji Fatih İKINCI FATİH

1453 İstanbul'un fethine anlam katan 1923 İstanbul'un kurtuluşudur...

Fatih Sultan Mehmet, 29 Mayıs 1453'te İstanbul'u fethetti. İstanbul, İtilaf devletlerinin 13 Kasım 1918'deki fiili işgaline kadar tam 465 yıl Türk toprağı olarak kaldı. II. Mehmet'in (Fatih'in) fethettiğı İstanbul'u VI. Mehmet (Vahdettin) kaybetti. İstanbul, fiilen işgal edildiğı 13 Kasım 1918'den kurtarıldığı 6 Ekim 1923'e kadar 5 yıl işgal altında kaldı. Fethinden tam 470 yıl sonra İstanbul yeniden ele geçirildi. Bu İstanbul'un ikinci fethiydi; Atatürk de ikinci fatih... Ancak bu ikinci fethin birinci fetihten bir farkı vardı; ikinci fetih silahsız, savaşız bir fetihtti.

■ KARA BİR GÜN

Mondros Ateşkes Antlaşması'ndan iki hafta sonra 13 Kasım 1918'de 22 İngiliz, 12 Fransız, 17 İtalyan, 4 Yunan gemisi ve 6 denizaltıdan oluşan 61 parçalık İtilaf donanması Boğaz'a girerek İstanbul'u işgal etti. 15 Kasım'da bu donanmadaki gemilerin sayısı 167'ye çıktı. İlk aşamada 3500 kişilik bir işgal kuvveti şehrin değişik yerlerine yerleştirildi.

8 Şubat 1919'da işgalci Fransız General d'Esperey, Beyoğlu'na doğru bir zafer alayı düzenledi. Fatih'in İstanbul'u fethederken bindiğı beyaz ata benzer bir ata binmişti. Atın iki yanında yürüyen iki sömürge askeri ona eşlik ediyordu. Kendisini karşılayan Osmanlı bandosunu, atını ürküttüğü için kırbacını sallayıp "sus" diye bağırarak durdurdu. Dolmabahçe Sarayı'nda oturmak istediğini belirterek padişahın oradan uzaklaştırılmasını istedi.

Ertesi gün Süleyman Nazif'in, Hadisat Gazetesi'nde "Kara Bir Gün" başlıklı yazısı çıktı. Bu yazıyı okuyup çılgına dönen

d'Esperey, Süleyman Nazif'in önce kurşuna dizilmesini istedi, sonra Malta'ya sürgün edilmesiyle yetindi.

■ KAN AĞLAYAN ŞEHİR

İşgalciler her fırsatta İstanbul'daki Müslüman Türkleri aşağıladı. G.Jaeschke'nin ifadesiyle "Etrafa galip sıfatıyla meydan okundu. Türk örf ve adetlerine karşı saygısız davranıldı."

0 günlerde İstanbul'da bulunan Halide Edip (Adıvar), işgalcilerin çirkinliklerini "Türk'ün Ateşle İmtihanı" adlı romanında şöyle anlatacaktı: "Müttefik kuvvetleri küçük bahanelerle durmadan Türkleri tutukluyor, cezalara çarptırıyor ve bazen de müttefik merkezlerinde fena halde dövüyorlardı. Evler zorla sahiplerinin ellerinden alınıyor, içeridekiler dışarıya atılıyordu. (...) Fesler, kadın peçeleri yırtılıyor ve bütün bunlara karşı şehir halkı çok vakur ve sakin davranıyordu."

İşgalciler padişahı kontrol ederek istedikleri hükümetleri iş başına getirdiler. İşbirlikçi Damat Ferit Hükümeti'ne her istediklerini yaptırdılar. Asker-sivil yurtseverleri tutuklayıp Bekirağa zindanlarına attılar, Malta'ya sürdüler. Sözde Ermeni kırımına karıştığı iddiasıyla Boğazlayan Kaymakamı Kemal Bey'i idam ettirdiler. İstanbul üzerindeki uçaklarıyla halka korku saldılar. Basına sansür koydular. Anadolu'ya kontrol subayları ve ajanlar gönderdiler. İşgalci Yunan ordusunu her bakımdan desteklediler.

Lord Curzon, 2 Ocak 1918'de ve 4 Ocak 1920'de İstanbul'un Türklerden alınmasını ve Ayasofya'nın yeniden kilise yapılmasını önerdi. Yunanlar Ayasofya'ya çan takmayı kafalarına koymuştu.

16 Mart 1920'de İstanbul resmen işgal edildi. Bu işgal sırasında 50-60 kişilik bir İngiliz birliği sabahın erken saatlerinde Şehzadebaşı Karakolu'na gelerek zorla içeri girip henüz yataklarında bulunan 61 Türk askerini şehit etti. İmalat-ı Harbiye Muhafız Tabur Karargâhı ve Muhafız Birliği'nin bulunduğu kışla binasını kuşattılar. Kışlanın

etrafına makineli tüfekler yerleştirdiler. Bahriye Nezareti'ni basarak 5 dakika içinde boşalttılar, buradaki bütün silahlara el koydular, telefon tellerini kestiler. Harbiye Nazırı'nın odasını basıp nazırın g  s ne silah dayadılar. Beyoğlu, Beřiktař, Kasımpaşa, Kadıköy ve Üsküdar'da caddeleri tutup geliş gidişi engellediler. Boğaz'da vapur ve sandalları durdurdular. Fransızlar ise Ahırkapı İnşaat Fabrikası, Otomobil Taburu ve Müze-i Hümayun'u işgal ettiler. Süleymaniye Camii avlusundaki ve Ayasofya'daki Türk askerlerini makineli tüfekle tehdit ettiler. Harp Okulu'na, İngiliz ve Fransız elçiliklerine, Beyoğlu'na toplar yerleştirdiler. Tüm devlet dairelerine el koydular. İngilizler şehirde sıkıyönetim ilan ettiler. Son Osmanlı Mebusan Meclisi'ni da ıtıp birçok milletvekilini Malta'ya sürdüler.

Yedi tepeli şehir 5 yıl kan a layacaktı.

Sevr Antlaşması'nda İstanbul'dan "Constantinople" diye söz edilecekti.

■ GELDİKLERİ GİBİ GİDERLER

Kaderin garip bir cilvesidir! Düşmanın İstanbul'a geldiği 13 Kasım 1918'de Atatürk de İstanbul'a geldi. Saat 12.45 sularıydı. Haydarpařa'da trenden inip Kartal istimbotuna bindi. Boğaz'daki işgal donanmasının arasından geçerken yanındaki Yaveri Cevat Abbas (G rer)'in duyacağı şekilde, "Geldikleri gibi giderler" dedi. Cevat Abbas, "Size nasip olacak, siz bunları kovacaksınız paşam" deyince Atatürk hafif gülümseyerek "Bakalım" demekle yetindi.

Gerçekten de geldikleri gibi gideceklerdi ve onları göndermek Atatürk'e nasip olacaktı.

■ İNGİLİZLER ÇARESİZ

30 Ağustos 1922'de Atatürk'ün başkomutanlı ındaki Türk Orduları, İngiliz destekli Yunan ordularını yendi. Büyük Taarruz kazanıldı.

9 Eylül 1922'de İzmir, 18 Eylül 1922'de Batı Anadolu işgalden kurtarıldı.

Anadolu kurtarılmıştı, ama İstanbul, Boğazlar ve Doğu Trakya hâlâ İngiliz, Fransız, İtalyan ve Yunan işgali altındaydı.

11 Eylül'de Atatürk İzmir'e geldi. Limanda demirli İngiliz donanmasını görünce "Ne işi var bu donanmanın İzmir Limanı'nda" dedi. Bu donanmanın 24 saat içinde İzmir Limanı'ndan çıkıp gitmesini istedi. 24 saat sonra, İngiliz donanması demir alıp Türk sancağını selamlayarak ağır ağır limandan uzaklaştı.

Türk Zaferi ezilen, sömürülen mazlum milletleri coşturdu. Hindistan'dan, Tunus'tan, Mısır'dan, Cezayir'den, Irak'tan, Suriye'den ve başka yerlerden Atatürk'e kutlama telgrafları geldi. (Bilal Şimşir, Doğunun Kahramanı Atatürk, s. 41-59) Örneğin, Hindistan Hilafet Merkez Komitesi'nin telgrafında, "Türkiye'ye karşı yeni bir savaş bütün İslam dünyasını kızdıracaktır. İngiltere, Türkiye'ye karşı savaş açarsa Hindistan Müslümanları kitle halinde Türk Ordusu'nun safında yer alacaklardır" deniliyordu. (Bilal Şimşir, Lozan Günlüğü, Ankara, 2012, s. 8,)

Ayrıca Sovyet Rusya da muhtemel bir Türk-İngiliz savaşında, Türkiye'nin yanında yer alacağını açıkladı. Moskova'da Komünist Enternasyonal Merkez Yürütme Komitesi yayımladığı bildiride İngiliz emperyalizmini tehdit ediyordu. Bildiri şöyle bitiyordu: "Kahrolsun İtilaf emperyalizmi! Türk halkına barış ve özgürlük! Kahrolsun yeni emperyalist savaşlar!"

İngiliz Yüksek Komiseri Rumbold, Lord Curzon'a gönderdiği 14 Eylül 1922 tarihli telgrafta şöyle diyordu: "Konferans çağrısı için şimdi en uygun zamandır. Yoksa Mustafa Kemal rahat durmaz. Ordularına 'İlk hedefiniz Akdeniz'dir' diyen Mustafa Kemal'in ikinci hedefi Trakya'dır. Konferans olmazsa Trakya'ya geçmeye çalışacaktır. Geçirirsek güç durumda kalırız... Meriç'e kadar Trakya'nın geri verileceği bildirilirse Mustafa Kemal'in ileri harekâtı durdurulabilir." (Şimşir, Lozan Günlüğü, s. 8, 31.)

İtalyanlar, 9 Eylül'de İngilizlere başvurup acele bir konferans toplanmasını istemişti. Fransızlar ise 18 Eylül'de Yüksek Komiser General Pelle'yi İzmir'e gönderip Atatürk'ü Trakya üzerine yürümekten vazgeçirmeye çalıştı. Atatürk, "Türk

Orduları hedeflerine ulaşmadan duramaz, ancak Trakya Türkiye'ye teslim edilirse oraya asker geçirmeye gerek kalmaz" dedi. Fransa, Meriç'e kadar Doğu Trakya'nın Türkiye'ye bırakılması için İngiltere'yi ikna etmeye karar verdi.

Fransız General Pelle'nin, 19 Eylül'de İzmir'de Atatürk'le görüşmesinden bir gün sonra, 20 Eylül'de Paris'te, Fransa Dışişleri Bakanlığı'nda İngiltere-Fransa-İtalya görüşmeleri başladı. Görüşmeler başlarken Fransa Başbakanı M. Poincare'nin elinde Atatürk-Pelle görüşmesinin raporu vardı.

Paris'te tam üç gün, İngiltere, Fransa ve İtalya, Atatürk'e ne cevap vereceklerini tartıştılar. Sonuçta Türkiye'ye karşı kuvvet kullanma konusunda yalnız kalan İngiltere pes etti. 23 Eylül'de müttefikler, konferansın toplanmasına ve Meriç'e kadar Trakya'nın Türkiye'ye bırakılmasına karar verdiklerini Atatürk'e bildirdiler.

11 Ekim 1922'de imzalanan Mudanya Mütarekesi'yle Doğu Trakya'nın, Edirne ile birlikte Türkiye'ye teslim edilmesine karar verildi.

Doğu Trakya'nın, üstelik kurşun atmadan, Yunan işgalinden kurtarılması, Batı'da, "Türklerin yeniden Avrupa'ya dönüşü" olarak görüldü.

Türkiye derhal İzmir'de bir barış konferansı toplanmasını istedi. Müttefikler bu isteği ağırdan aldılar, ama sonra konferansın 13 Kasım'da Lozan'da toplanmasına karar verdiler. İsmet Paşa Lozan'a giderken, İstanbul ve Boğazlar hâlâ İngiliz işgalindeydi.

■ İKİNCİ ÇANAKKALE SAVAŞI ÇIKIYORDU

İngiliz Kabinesi, 15 Eylül 1922'de yaptığı toplantıda Çanakkale'deki "tarafsız bölgeye" giren Türklerin ateşle karşılanmasına, bölgeye asker gönderilmesine, ayrıca Fransa, İtalya, İngiliz sömürgeleri ile Romanya ve Yugoslavya'dan asker istenmesine karar verdi. İngilizlerin bu çağrısını dünya basını "Call of War" (Savaşa Çağrı) diye duyurdu.

Ancak İngiltere, Çanakkale'ye yığınak yaparken Fransa ve İtalya Çanakkale'deki birliklerini çekmeye başladı. Ayrıca

İngiliz sömürgeleri dâhil hiçbir ülke böyle bir macera için İngiltere'ye asker vermedi.

Bu sırada Atatürk'ün emrindeki Türk Orduları iki koldan Çanakkale'ye doğru ilerliyordu. 23 Eylül'de Türk Orduları "tarafsız bölgeyi" aşıp Gelibolu'nun karşısındaki Lâpseki'yi kurtardılar. İngiliz birlikleri biraz geri çekilip yeni bir hat üzerinde mevzilendiler.

Fransızlar; General Pelle, Franklin Boullon ve Amiral Dumesnil aracılığıyla Atatürk'le görüşerek onu Çanakkale'ye yürümekten vazgeçirmek istedi.

23 Eylül-28 Eylül arasında General Harington ile Atatürk arasında Çanakkale'deki askeri durum konusunda karşılıklı yazışmalar oldu. Harington, Türk birliklerinin "tarafsız bölgeden"; Atatürk ise Fransa ve İtalya gibi İngiltere'nin de Çanakkale'nin Anadolu kıyılarından çekilmesini istiyordu.

29 Eylül günü İngiliz Hükümeti, General Harrington'a, Çanakkale'deki Türk komutanına ultimatoma vermesini ve Türk orduları geri çekilmezse İngiliz kuvvetlerinin karadan, havadan, denizden Türk Ordularına ateş açması emrini verdi. Ancak General Harrington bu emri uygulayamadı.

■ ATATÜRK'ÜN SİLAHSIZ ZAFERİ

29 Eylül'de Çanakkale'de İngiliz ve Türk Orduları burun buruna geldi. İkinci Çanakkale Savaşı'nın çıkması an meselesiydi. Savaşı önleyen "barış dehası" Atatürk oldu.

Fransa'nın Ankara Büyükelçisi Yazar Jean Paul Garnier'e kulak verelim:

"Londra'ya çekilen bazı telgrafların kopyalarından General Charles Harington'un son dakikada boyun eğeceğini hesaplayıp kestiren Mustafa Kemal şöyle diyordu: 'İngiliz dün kımıldayamadı, yarın da kımıldayamaz.' Bu düşünceden şu sonuç doğdu: Kararlaştırılan bir işaret üzerine iki seçkin Türk alayı silahlarının dipçiklerini havaya, namlularını yere çevrilmiş olarak İngiliz mevzilerinin üzerine yürüyecek, İngiliz uyarılarına aldırmayacak ve yürüyüşüne devam edecek. Sessizce düşman mevzilerini aşacak. Tek el bile ateş

edilmeyecek.

29 Eylül günü ürpertici bir sessizlik içinde bu manevra uygulandı. Ne yapacaklarını kestiremeyen İngiliz subayları şaşırıp kaldılar. Bir astsubay, 'Nişan al' komutu verdi. Türkler aldırmadı. Yürüyüşe devam ettiler. Tam o anda... Elinde bir flama sallayan bir motosikletli son hızla geldi. Soluk soluğa, o bölgenin komutanı majesteleri albayına yetiştii. İngilizler, 'Silah bırak' diye haykırdılar. Kemalist alayların komutanları da aynı anda dur emri verdiler. Taraflar oldukları yerde kaldı. Kan akıtmamak için son anda bir silah bırakma yapıldı. Sör Charles Harington boyun eğmişti." (Şimşir, Doğunun Kahramanı Atatürk, s. 100)

Atatürk, dünya savaş tarihinde daha önce görölmemiş bir yola başvurmuş, savaş aracı silahı, barış aracına dönüştürmüştü. Atatürk'ün, silahlarının namlularını aşağı, dipçiklerini yukarı çevirmiş askerleri savaşız, kansız, ölümsüz bir zafer kazandı. Böylece Boğazlar ve İstanbul'un kurtuluş yolu açıldı. Mudanya Konferansı'na gözlemci olarak katılan Franklin Bouillon, Paris'e dönünce verdiği demeçte şöyle dedi: "Bu barışı dünya, Mustafa Kemal Paşa'ya borçludur. Onun insana hayranlık veren itidaline borçludur. Kendisi savaş yapabilecek durumdaydı ve muzaffer ordusunca savaşa doğru itiliyordu. O, ordunun bu coşkunluğunu dizginledi. Ben buna tanıgım ve hiç kimse beni yalanlayamaz."

Lozan Antlaşması'na ek Tahliye Protokollerine göre antlaşmanın Türkiye tarafından onaylandığı müttefiklere bildirildikten sonra müttefikler İstanbul ve Boğazlardan derhal çekilecekti. 6 hafta içinde Türk toprakları boşaltılacaktı. Nitekim işgalciler 2 Ekim 1923'te Atatürk'ün ifadesiyle "geldikleri gibi gittiler." 6 Ekim 1923'te Şükrü Naili Paşa komutasındaki Türk Orduları görkemli bir törenle İstanbul'u geri aldı. Bu bir anlamda İstanbul'un ikinci fethiydi, Atatürk de ikinci fatih...

Sinan MEYDAN.

«Sözcü» gazetesii, 29 Mayıs 2017. Taryhy makalalar